

Date: 5th November-2024

GIYOHVANDLIK BILAN BOG`LIQ HUQUQBUZARLIKLAR
PROFILAKTİKASINI TASHKIL ETISHDA XALQORA HAMKORLIK

To`rayev Suhrob Axror o`g`li

O`zbekiston respublikasi IIV akademiyasi 3-bosqich 314-guruh kursanti
«Huquqbuzarlik profilaktikasi» ixtisosligi

Annotatsiya: Hozirgi kunda jamiyatimizda giyohvandlik bilan bog`liq muammolar tobora ko`payib bormoqda. Sababi shundaki, giyohvandlik va psixotrop moddalarni iste`mol qiluvchi yosh toifasi kichiklashib borib hattoki, maktab yoshiga qadar yetib bordi. Bu esa jamiyatimizning inqiroziga ham sabab bo`lishi mumkin. Jumladan, 12-16 yoshdagi maktab bolalari tomonidan sintetik tarzda tayyorlanadigan inson ongi va markaziy nerv sistemasiga ta`sir etuvchi moddalarni bir yoki ikki marta iste`mol qilish natijasida unga o`rganib qolish holatlari tobora ko`payib bormoqda. Ushbu holatlarni aniqlashda axborot texnologiyalari sohasidagi jinoyatlarga qarshi kurashish boshqarmasi, kiberxavfsizlik bosh markazi hamda uning bo`limlari tomonidan monitoring amalga oshirish orqali ularga tegishli "Telegram", "Instagram" ijtimoiy tarmoqlaridagi guruhlar va kanallarni aniqlash, faoliyatiga chek qo`yish ishlari amalga oshirilmoqda.

Kalit so`zlar: giyohvandlik, axborot texnologiyalari, "kuryerlik", psixotrop, jinoyat, huquqbuzarlik.

Аннотация: В настоящее время в нашем обществе растет проблема наркозависимости. Причина в том, что возрастная группа потребителей наркотиков и психотропных веществ стала меньше и достигает даже школьного возраста. Это может вызвать кризис нашего общества. В частности, школьники 12-16 лет становятся все более зависимыми от синтетически произведенных веществ, поражающих психику и центральную нервную систему человека раз-два. В целях выявления данных случаев Управление по борьбе с преступлениями в сфере информационных технологий, Центральный центр кибербезопасности и его подразделения проводят мониторинг по выявлению групп и каналов в социальных сетях «Телеграм», «Инстаграм» и ставят положить конец их деятельности.

Ключевые слова: наркомания, информационные технологии, «курьер», психотропный препарат, преступление, правонарушение.

Annotation: Nowadays, drug addiction problems are increasing in our society. The reason is that the age group of users of drugs and psychotropic substances has become smaller and even reaches school age. This may cause the crisis of our society. In particular, school children aged 12-16 years old are becoming more and more addicted to synthetically produced substances that affect the human mind and central nervous system once or twice. In order to identify these cases, the Directorate for Combating Crimes in the Field of Information Technologies, the Central Cyber Security Center and its departments are conducting monitoring to identify groups and channels on social networks "Telegram", "Instagram" and put an end to their activities.

Date: 5th November-2024

Key words: drug addiction, information technology, "courier", psychotropic, crime, offense.

Giyohvandlik — bu nafaqat individual muammo, balki jahon miqyosidagi jamiyatlarni xavf ostiga qo'yadigan, xavfli va murakkab ijtimoiy hodisadir. Giyohvand moddalar iste'moli, tarqalishi va savdosi o'z-o'zidan huquqbuzarliklarni keltirib chiqaradi, bu esa mamlakatlar o'rtasida hamkorlikni talab qiladi. Giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklar profilaktikasi har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib, bunday masalalarni hal qilishda xalqaro hamkorlik alohida ahamiyatga ega.

Giyohvandlik bilan Bog'liq Huquqbuzarliklar: Xalqaro Muammo

Giyohvandlikdan foydalanish nafaqat jismoniy salomatlikka zarar yetkazadi, balki jamiyatdagi barqarorlikka tahdid soladi. Giyohvand moddalar savdosi, ularning kontrabanda yo'li bilan tarqalishi va narkotik moddalar iste'molchilariga nisbatan jinoyatlarning o'sishi, milliy va xalqaro xavfsizlikni zaiflashtiradi. Bu muammolar jahon miqyosida keng tarqalgan bo'lib, biror mamlakatning buni o'zi hal etishi deyarli imkonsizdir.

Xalqaro Hamkorlikning Muhimligi

Giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklar profilaktikasida xalqaro hamkorlikning o'рни juda katta. Bunday muammolar ko'pincha davlatlararo chegaralarni kesib o'tadi, shuning uchun faqat milliy miqyosda emas, balki xalqaro darajada ham yagona strategiyalar va siyosatlar ishlab chiqilishi zarur.

1. Axborot almashish va tarmoq tashkil etish: Giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklar bo'yicha axborot almashish va mutaxassislarni tayyorlash uchun xalqaro tarmoq va platformalar zarur. Bunday tarmoq yordamida davlatlar bir-birlari bilan tajriba almashish, giyohvandlikka qarshi kurashish bo'yicha muvaffaqiyatli strategiyalarni ko'rib chiqish va amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

2. Jinoiy faoliyatga qarshi kurashish: Giyohvand moddalar savdosi, ularning noqonuniy oqimlari va odam savdosi kabi jinoyatlar global muammo bo'lib qolmoqda. Shuning uchun BMT, YUNODC (Birlashgan Millatlar Tashkiloti Narkotiklar va Jinoatlarni Nazorat qilish Byurosi), INTERPOL kabi xalqaro tashkilotlar jinoiy faoliyatni yanada samarali nazorat qilish va jinoyatchilarga qarshi kurashish uchun birgalikda ishlamoqda.

3. Mamlakatlar o'rtasida qonunchilikni muvofiqlashtirish: Giyohvand moddalar va ularni tarqatish bilan bog'liq huquqbuzarliklarni samarali tarzda oldini olish uchun mamlakatlar o'rtasida qonunchilikni bir-biriga moslashtirish zarur. Ko'plab davlatlar giyohvand moddalar bilan bog'liq huquqbuzarliklarga nisbatan o'z qonunlarini ishlab chiqishdi, lekin ularning samaradorligi ko'pincha boshqa mamlakatlar bilan hamkorlikka bog'liq.

4. Sog'liqni saqlash va ta'lim masalalari: Giyohvandlikka qarshi profilaktika nafaqat jinoiy javobgarlikni oshirish, balki ijtimoiy-sog'liqni saqlash choralari orqali ham amalga oshirilishi kerak. Xalqaro tashkilotlar va davlatlar, giyohvandlikka qarshi kurashishda psixologik, pedagogik va sog'liqni saqlash sohalarida hamkorlik qilishlari

Date: 5th November-2024

lozim. Narkomaniya profilaktikasi, jamiyatda giyohvandlikka qarshi ongli munosabatni shakllantirish orqali amalga oshirilishi mumkin.

5. Finansiaviy va texnik yordam: Kambag'al va rivojlanayotgan davlatlar uchun giyohvandlikka qarshi kurashish katta moliyaviy va texnik resurslarni talab qiladi. Bunday davlatlarga xalqaro yordam ko'rsatish, zarur resurslarni taqdim etish va infratuzilmani rivojlantirish giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklarni oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro Hamkorlikning O'ziga Xos Tashkilotlari

1. BMT (Birlashgan Millatlar Tashkiloti): BMT narkotiklar va jinoyatlarni nazorat qilish bo'yicha faoliyat yurituvchi asosiy xalqaro tashkilotlardan biridir. Uning asosiy vazifalari giyohvandlikka qarshi kurashish va xalqaro huquqni takomillashtirishdan iboratdir. BMT yordamida barcha mamlakatlar giyohvandlikka qarshi yagona qarashni rivojlantirishi mumkin.

2. YUNODC (Birlashgan Millatlar Tashkiloti Narkotiklar va Jinoatlarni Nazorat qilish Byurosi): YUNODC xalqaro giyohvandlikka qarshi kurashish siyosatlarini rivojlantirishda va amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Tashkilot, narkotiklar savdosini nazorat qilish va narkomaniya profilaktikasi bo'yicha keng qamrovli dasturlarni amalga oshiradi.

3. INTERPOL: Xalqaro politsiya tashkiloti INTERPOL, giyohvand moddalar savdosiga qarshi kurashish, jinoyatchilarni ushlab va jinoyatlarning global tarmog'ini parchalash uchun mamlakatlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni kuchaytiradi.

4. Evropa Ittifoqi va boshqa regional tashkilotlar: Yevropa Ittifoqi, Markaziy Osiyo, Janubi-Sharqiy Osiyo kabi mintaqaviy tashkilotlar o'zaro aloqalarni rivojlantirish va mintaqaviy muammolarni hal etishda xalqaro hamkorlikni yanada kuchaytiradi.

5. Giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklar profilaktikasida xalqaro hamkorlikning o'rni haqida qo'shimcha ravishda quyidagilarni ta'kidlash mumkin:

Xalqaro Muvaffaqiyatli Dasturlarni O'rganish

6. Xalqaro hamkorlikning yana bir muhim jihati — muvaffaqiyatli profilaktika va kurash dasturlarining tajribasini o'rganish va amaliyotga joriy qilishdir. Masalan, Kolumbiya va Meksika kabi mamlakatlar, giyohvand moddalar savdosiga qarshi kurashishda bir qator muvaffaqiyatli strategiyalarni ishlab chiqdilar. Bu mamlakatlar o'z tajribalarini boshqa davlatlar bilan baham ko'rish orqali, narkotiklarning noqonuniy aylanmasiga qarshi umumjahon harakatlariga hissa qo'shmoqda.

Mamlakatlararo Imkoniyatlarni Kengaytirish

7. Giyohvandlikka qarshi kurashish uchun samarali yondashuvlardan biri, yirik davlatlarning kichik mamlakatlarga texnik va moliyaviy yordam ko'rsatishidir. Ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlar giyohvandlikka qarshi kurashish uchun zarur bo'lgan resurslarga ega emas, shu sababli xalqaro hamkorlik va ko'mak muhim ahamiyatga ega. Bunday yordam, qonunchilikni kuchaytirish, psixologik xizmatlar va narkomaniya bilan bog'liq ijtimoiy muammolarni hal qilishda yordam berishi mumkin.

Giyohvandlikni Profilaktika qilishda Ta'limning Ahamiyati

Date: 5th November-2024

8. Xalqaro hamkorlik, giyohvandlikka qarshi kurashishda faqatgina qonunlar bilan emas, balki ta'lim va tarbiya sohasida ham o'z aksini topadi. Xalqaro miqyosda olib borilayotgan ta'lim dasturlari, ayniqsa yoshlar o'rtasida giyohvandlikning zararlarini tushuntirish, profilaktikani samarali tashkil etishda muhim rol o'ynaydi. Bu dasturlar orqali, giyohvandlikka qarshi kurashish, aholining turli qatlamlarida ongni oshirish va ma'lumot tarqatish orqali amalga oshiriladi.

Internet va Texnologiyalarni Qulaylikka Mo'ljallangan Yondashuvlar

9. Bugungi kunda giyohvandlikning tarqalishi va unga qarshi kurashish usullari nafaqat an'anaviy metodlar, balki internet va zamonaviy texnologiyalar orqali ham amalga oshirilmoqda. Xalqaro hamkorlik, onlayn platformalar, mobil ilovalar va boshqa raqamli texnologiyalarni ishlab chiqishda o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga imkon beradi. Masalan, narkotik moddalarni noqonuniy savdosi va tarqalishining oldini olish uchun xalqaro raqamli tizimlar yaratish, giyohvandlikka qarshi ongli fikrni shakllantirishda yordam beradi.

BMTning Rolini Kuchaytirish

10. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) tomonidan giyohvandlikka qarshi kurashish uchun olib borilayotgan harakatlar xalqaro hamkorlikni yanada kuchaytiradi. BMTning alohida tarmog'i bo'lmish YUNODC (Birlashgan Millatlar Tashkiloti Narkotiklar va Jinoatlarni Nazorat qilish Byurosi) doirasida, giyohvand moddalar va jinoyatlarning oldini olish uchun doimiy ravishda global yondashuvlar ishlab chiqilmoqda. BMT, shuningdek, milliy va xalqaro miqyosda giyohvandlikka qarshi kurashish uchun huquqiy va institutiyonal yordamni ko'rsatmoqda.

Giyohvandlikka Qarshi Kurashishda Xalqaro Yuridik Mezonlarni Takomillashtirish

11. Xalqaro hamkorlik nafaqat texnik va moliyaviy yordamni, balki qonuniy asoslarni ham o'z ichiga oladi. Dunyo bo'ylab giyohvandlikka qarshi kurashda yagona yuridik me'yorlarni ishlab chiqish, davlatlar o'rtasida narkotiklar va odam savdosi bilan bog'liq jinoyatlar bo'yicha kelishuvlarni kuchaytiradi. Giyohvand moddalar savdosini nazorat qilish, ular bilan bog'liq jinoyatlarni aniq belgilash va mamlakatlar o'rtasida huquqiy hamkorlikni rivojlantirishni o'z ichiga oladi.

Jinoyatlarni Profilaktika Qilish va Ma'rifat Ishlarida jahon tajribasi shuni ko'rsatadi; Giyohvandlikning oldini olish bo'yicha ma'rifat ishlari ham yangi metodlar asosida olib borilmoqda. Yevropa, AQSh va boshqa rivojlangan davlatlarda yoshlarga giyohvandlikning zararlarini tushuntiradigan keng qamrovli ma'rifat dasturlari mavjud.

• **Yoshlarni targ'ib qilish:** Giyohvandlikka qarshi kurashish bo'yicha, yoshlarga xavf-xatarlarni tushuntirish va ijtimoiy munosabatlarni o'zgartirishga qaratilgan dasturlar yaratish o'rganilmoqda. Bu, o'z navbatida, giyohvand moddalarni istisno qilish va zararli oqibatlardan saqlanishga yordam beradi.

Restorativ adliya (restorative justice) yondashuvi, giyohvandlikka qarshi kurashishda jinoyat sodir etgan shaxslarni jamiyat bilan qayta bog'lashga qaratilgan usuldir. Bu yondashuvda, jinoyatchilarni jazolashdan ko'ra, ularni jamiyatga qaytarish va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga undashga katta ahamiyat beriladi.

Date: 5th November-2024

• **Restorativ jarayonlar:** Giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlar uchun, ba'zi mamlakatlar restorativ adliya jarayonlarini joriy etmoqda. Bu jarayonlar, giyohvandlikni sababli sodir etilgan jinoyatlar uchun faqat jazolarni qo'llash emas, balki, jinoyatchi va jabrlangan tomon o'rtasidagi muhokama, kechirim va tazminatni ham o'z ichiga oladi.

• **Reabilitatsiya va jamoat ishlari:** Bunday yondashuv ko'plab davlatlarda, jumladan, Skandinaviya mamlakatlarida qo'llanilmoqda. Giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlar sodir etgan shaxslar uchun reabilitatsiya dasturlari, kasallikni davolash va jamoat ishlarini amalga oshirishga imkon beriladi

• O'zbekiston giyohvandlikka qarshi kurashishda xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Bu borada mamlakatimiz turli xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda ko'plab tadbirlar va dasturlarni amalga oshirmoqda. O'zbekistonning giyohvandlikka qarshi kurashishdagi xalqaro hamkorligi quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha amalga oshirilmoqda:

1. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) bilan Hamkorlik **O'zbekiston BMT va uning tarkibidagi tashkilotlari bilan faol hamkorlik qiladi, ayniqsa YUNODC (BMT Narkotiklar va Jinoatlarni Nazorat qilish Byurosi) bilan. O'zbekiston 2008 yildan beri YUNODC bilan faol hamkorlikda bo'lib, giyohvandlikka qarshi kurashish, narkotiklar savdosini kamaytirish va jinoiy tashkilotlar bilan kurashish bo'yicha bir qator dasturlarni amalga oshirmoqda. YUNODC yordamida O'zbekiston, giyohvandlikka qarshi kurashish strategiyalarini kuchaytirishga, shu jumladan narkotiklarni noqonuniy aylanishining oldini olish va ularni iste'mol qilishni kamaytirishga yo'naltirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda.**

• Misol tariqasida, 2018 yilda BMT YUNODC bilan hamkorlikda O'zbekistonning giyohvandlikka qarshi kurashish strategiyasini takomillashtirishga qaratilgan "**Milliy reja**" (National Action Plan) ishlab chiqildi. Bu reja doirasida, O'zbekiston narkotiklar va odam savdosiga qarshi kurashishda global miqyosda hamkorlikni yanada rivojlantirishga qaratilgan tadbirlarni amalga oshirmoqda.

• 2. Markaziy Osiyo Mintaqasida Hamkorlik

• O'zbekistonning Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan hamkorligi ham giyohvandlikka qarshi kurashishda alohida o'rin tutadi. Bu mintaqa giyohvand moddalar savdosining tranzit hududi sifatida tanilgan. Shu sababli, O'zbekiston boshqa Markaziy Osiyo davlatlari, jumladan, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmaniston bilan giyohvandlikka qarshi kurashishda o'zaro hamkorlikni mustahkamlashga harakat qilmoqda.

• Markaziy Osiyo davlatlarining "**Markaziy Osiyo Giyohvandlikka Qarshi Kurashish Tarmog'i**" (Central Asia Drug Action Programme) doirasida, O'zbekiston va uning qo'shni davlatlari narkotik moddalar savdosiga qarshi kurashish, giyohvandlikka qarshi ma'rifat ishlarini o'tkazish, huquqni muhofaza qilish idoralari o'rtasida tajriba almashish va o'zaro yordam ko'rsatishda davom etmoqda.

• 3. Evropa Ittifoqi bilan Hamkorlik

• O'zbekistonning Evropa Ittifoqi bilan hamkorligi ham giyohvandlikka qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi. Evropa Ittifoqi va O'zbekiston o'rtasida giyohvandlik va

Date: 5th November-2024

jinoyatchilikka qarshi kurashish bo'yicha muntazam ravishda tajriba almashish, seminarlar va treninglar o'tkazilmoqda.

• Evropa Ittifoqi yordamida O'zbekiston, **narkotiklarni noqonuniy ishlab chiqarish va ularni savdoga chiqarishning oldini olishga** yo'naltirilgan o'quv kurslari va huquqiy yordam dasturlarini amalga oshiradi. Yevropa Ittifoqining **Terrorizmga qarshi kurashish va giyohvandlikka qarshi kurashish dasturi** (EU Action Plan on Drugs) doirasida O'zbekiston o'zining narkotizmga qarshi kurashish tizimini kuchaytirish uchun ko'plab loyiha va tadbirlarni amalga oshirmoqda.

• 4. Interpol va Xalqaro Politsiya Hamkorligi

• O'zbekiston, **Interpol** bilan hamkorlikda narkotik moddalar savdosi va ularning noqonuniy aylanmasi bilan kurashishga katta e'tibor bermoqda. Interpol orqali O'zbekiston xalqaro miqyosda jinoyatchilarni izlash va ularni tutish hamda giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlarni hal qilishda tezkor hamkorlikni yo'lga qo'yimoqda.

• O'zbekistonning huquqni muhofaza qilish organlari, jumladan, Ichki ishlar vazirligi, Interpol bilan birgalikda, xalqaro miqyosda narkotiklar savdosining oldini olish va ushbu sohadagi jinoyatchilikka qarshi kurashishda yaxshilangan hamkorlikni davom ettirmoqda.

• 5. Narkomaniya va Giyohvandlikka Qarshi Ilmiy Tadqiqotlar va Ma'rifat

• O'zbekiston xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda giyohvandlikni oldini olish va unga qarshi kurashish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar va ma'rifat ishlari ham olib bormoqda. Bu jarayon, aholining, ayniqsa yoshlar va maktab o'quvchilari o'rtasida giyohvandlikning salbiy ta'sirlarini tushuntirish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishga qaratilgan.

• **BMT Narkotiklar va Jinoatlarni Nazorat qilish Byurosi (YUNODC)**

O'zbekistonda giyohvandlikni profilaktika qilish bo'yicha ijtimoiy targ'ibot dasturlarini qo'llab-quvvatlamoda, shu jumladan, maktab va oliy ta'lim muassasalarida profilaktik dasturlarni amalga oshirishga yordam bermoqda.

• 6. Giyohvandlikka Qarshi Kurashishda "Zararni Kamaytirish" Yondashuvi

• O'zbekiston so'nggi yillarda, ayniqsa, giyohvandlikka qarshi kurashishda **"zararni kamaytirish"** (harm reduction) yondashuvini o'rganishga qiziqish bildirdi. Bu yondashuv giyohvand moddalar iste'molchilarini himoya qilish va ular uchun zararli oqibatlarini kamaytirish bo'yicha ishlashni nazarda tutadi. O'zbekiston, BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda, giyohvandlikdan aziyat chekayotgan shaxslarni davolash va rehabilitatsiya qilish tizimini rivojlantirishga qaratilgan tadbirlarni amalga oshirmoqda.

O'zbekistonning xalqaro hamkorlikda giyohvandlikka qarshi kurashishdagi yondashuvi ko'plab xalqaro tashkilotlar bilan o'zaro aloqalarni kuchaytirishni, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishni, hamkorlikni va resurslar almashishni ta'minlashni o'z ichiga oladi. BMT, YUNODC, Interpol, Evropa Ittifoqi va boshqa mintaqaviy tashkilotlar bilan amalga oshirilgan ko'plab tadbirlar O'zbekistonning giyohvandlikka qarshi kurashishdagi strategiyasini yanada kuchaytirishga yordam beradi.

Giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklar profilaktikasida xalqaro hamkorlikning o'рни beqiyosdir. Jamiyatlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar va tajriba almashish orqali, bunday

Date: 5th November-2024

muammolarni samarali hal etish mumkin. Giyohvandlikka qarshi kurashish faqatgina bir mamlakatning ishi emas, balki barcha davlatlarning birgalikdagi harakati va umumiy strategiyasi bo'lishi kerak. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlik nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy, sog'liqni saqlash, ta'lim va texnologiya sohalari ham o'z ichiga olgan kompleks yondashuvni taqozo etadi. Bu jarayon global miqyosda xavfsiz va barqaror jamiyatlarni qurish yo'lida zarur bir qadamdir.

Giyohvandlik bilan bog'liq huquqbuzarliklarning profilaktikasini tashkil etishda xalqaro hamkorlikning ahamiyati katta. Bu muammoni bitta davlatning kuchi bilan hal etish imkonsiz. Faqat birgalikda harakat qilish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali biz giyohvandlikka qarshi kurashda samarali natijalarga erishishimiz mumkin. Shu bois, har bir davlat xalqaro hamkorlikni kengaytirib, global miqyosda giyohvandlikka qarshi birgalikda kurashish zarurligini anglab yetishi lozim.

FOYDALANILGAN ADBIYOTLAR:

1. "Giyohvandlik: Odamlar va jamiyat uchun xavf" — Abduqahhor Sodiqov
2. "Narkomaniya va yoshlar: Ijtimoiy omillar va profilaktika" — Ilmiy jurnal
3. "Sog'lom hayot: O'zbekistonda yoshlar va narkomaniya" — *O'zbekiston Yoshlari Kengashi*
4. "Giyohvandlikka qarshi kurashish: Global va mintaqaviy yondashuvlar" — *World Health Organization (WHO)* -jurnali

INTERNET RESURSLARI:

1. UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime) - www.unodc.org
2. O'zbekiston Sog'liqni Saqlash Vazirligi (www.minzdrav.uz)

